

Андрій Вадимович Катковський,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загального лісівництва
Житомирського національного агроекологічного університету

Володимир Анатолійович Полінкевич,

кандидат сільськогосподарських наук, кафедра загального лісівництва
Житомирського національного агроекологічного університету

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЗА УМОВАМИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Автори статті акцентують увагу на відсутності системності в проведенні атестації робочих місць. Вони удосконалюють методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці у галузі лісового господарства.

Ключові слова: *умови праці, робоче місце, атестація, лісове господарство, методичні рекомендації, небезпечні чинники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Праця людини в сучасному автоматизованому і механізованому виробництві є процесом взаємодії людини, виробничого середовища (довкілля) і машини. Під машиною розуміється сукупність технічних засобів, що використовуються людиною в процесі виробничої діяльності. У системі «людина – середовище проживання – машина» відбувається мобілізація психологічних і фізіологічних функцій людини. Велика швидкість протікання технологічних процесів, потреба у швидкій реакції людини-оператора до зовнішніх подразників залежно від одержуваної інформації, вимагають від людини виняткової уваги до одержуваних сигналів. Людина повинна швидко орієнтуватися у складній виробничій обстановці, забезпечувати постійний контроль і самоконтроль за діями системи. Все це вимагає підвищеної уваги до безпеки людини у

виробничих умовах. Безпека людини визначається відсутністю виробничих і невиробничих аварій, стихійних і інших природних лих, небезпечних факторів, що викликають травми або різке погіршення здоров'я, шкідливих чинників, що викликають захворювання людини і знижують його працездатність. На роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на роботах, що виконуються в особливих температурних умовах або пов'язаних із забрудненням, працівники перебувають під впливом шкідливих і небезпечних виробничих факторів, тому робоче місце вимагає особливого контролю.

Атестація робочих місць за умовами праці, яка встановлена нормативними актами, є основним засобом для отримання об'єктивної оцінки стану умов праці працівників, зайнятих на роботах з небезпечними і шкідливими умовами праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Якщо говорити про безпеки, які витікають від лісу, як чинника, в якому нормально протікають природні процеси і про дії стихійних природних явищ, то це питання у кінці минулого століття висвітлювалося І. Головихінім, В. Бражніком і Ю. Страхатовим [1], Правилами охорони праці в лісовій, деревообробній промисловості і в лісовому господарстві [2], Правилами безпеки при геологорозвідувальних роботах [3] і в меншій мірі в інших нормативних документах і методичній літературі.

Викладені в літературі рекомендації і вимоги нормативних документів недостатньо враховують природно-виробничі умови України, безпеки, що додатково виникають при інтенсивній господарській діяльності в українських лісах.

Мета статті – оприлюднення методичних рекомендацій щодо оцінки робочих місць працівників лісового господарства Агропромислового комплексу України з метою реалізації визначених організаційних умов спрямованих на підвищення ефективності або удосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Атестація робочих місць за умовами праці (далі – атестація) проводиться в лісових господарствах Агропромислового комплексу України (далі – господарствах), де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих, а також на нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Атестація робочих місць передбачає:

установлення факторів і причин виникнення несприятливих умов праці;

санітарно-гігієнічне дослідження факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці;

комплексну оцінку факторів виробничого середовища й характеру праці на відповідальність їхніх характеристик стандартам безпеки праці, будівельним та санітарним нормам і правилам;

установлення ступеня їх шкідливості й небезпечності праці та її характеру за гігієнічною класифікацією;

обґрунтування віднесення робочого місця до категорії зі шкідливими (особливо шкідливими), важкими (особливо важкими) умовами праці;

визначення (підтвердження) права працівників на пільгове пенсійне забезпечення за роботу в несприятливих умовах;

складання переліку робочих місць, виробництв, професій і посад із пільговим пенсійним забезпеченням працівників;

аналіз реалізації технічних і організаційних заходів, спрямованих на оптимізацію рівня гігієни, характеру й безпеки праці.

Відомості про результати атестації робочих місць заносяться до карти умов праці, форма якої затверджується Мінпраці разом із МОЗ.

Перелік робочих місць, виробництв, професій і посад із пільговим пенсійним забезпеченням працівників після погодження із профспілковим комітетом затверджується наказом по господарству та зберігається протягом 50

років. Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії та посади яких внесено до переліку.

Існують загальні методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці [4]:

Організація роботи з атестації. Для організації та проведення атестації керівник господарства видає наказ, у якому:

визначає основу й завдання атестації;

затверджує склад, голову й секретаря постійно діючої атестаційної комісії, визначає її повноваження, у разі потреби – склад структурних атестаційних комісій;

установлює терміни й графіки проведення підготовчих робіт у структурних підрозділах підприємства;

визначає взаємодію із зацікавленими державними органами й громадськими організаціями;

визначає проектні, науково-дослідні установи для науково-технічної оцінки умов праці й участі в розробленні заходів щодо усунення шкідливих виробничих факторів.

Атестаційна комісія: здійснює організаційне, методичне керівництво й контроль за проведенням роботи на всіх етапах; формує потрібну правову та нормативно-довідкову базу й організує її вивчення; визначає й залучає у встановленому порядку потрібні організації до виконання спеціальних робіт; організує виготовлення планів розташування обладнання по кожному підрозділу з урахуванням його експлікації, визначає межу робочих місць (робочих зон) та надає їм відповідний номер; складає перелік робочих місць, що підлягають атестації; порівнює застосовуваний технологічний процес, склад обладнання, використовувану сировину та матеріали з передбаченими в проектах; визначає обсяг досліджень шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища та організує ці дослідження; прогнозує та виявляє утворення шкідливих і небезпечних факторів на робочих місцях; установлює на основі Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника (далі – ЄТКД)

відповідність найменування професій і посад, зайнятих на цих робочих місцях, характеру фактично виконуваних робіт. У разі відхилень назва професії (посади) приводиться у відповідність до ЄТКД по фактично виконуваний роботі; складає «Карту умов праці» (далі – Карта) на кожне враховане робоче місце або групу аналогічних місць [5]; проводить атестацію та складає перелік робочих місць, виробництв, професій і посад із несприятливими умовами праці; уточнює діючі та вносить пропозиції на встановлення пільг і компенсацій залежно від умов праці, визначає витрати надані цілі; розробляє заходи до поліпшення умов праці й оздоровлення працівників; виконує свої функції щодо призначення нового складу комісії при позачерговій атестації.

Вивчення факторів виробничого середовища та трудового процесу.

Під час вивчення треба визначити: характерні для конкретного робочого місця виробничі фактори, які підлягають лабораторним дослідженням; нормативне та фактичне значення факторів виробничого середовища та трудового процесу шляхом лабораторних досліджень або розрахунків.

Лабораторні й інструментальні дослідження проводяться відповідно до положень ГОСТ 1.25-76 «ГСС Метрологічне забезпечення. Основні положення», ГОСТ 12.0.005-84 «ССБП Метрологічне забезпечення в галузі безпеки праці. Основні положення», стандартів Державної системи забезпечення єдності вимірів (далі – ДСВ), системи стандартів безпеки праці (далі – ССБП), методичних указівок, затверджених Міністерством охорони здоров'я.

Лабораторно-інструментальні дослідження фізичних, хімічних, біологічних, визначення психофізіологічних факторів проводяться в процесі роботи в характерних (типових) виробничих умовах, при справних і ефективно діючих засобах колективного й індивідуального захисту.

Гігієнічна оцінка умов праці. Оцінка результатів лабораторних досліджень, інструментальних вимірів проводиться шляхом порівняння фактично визначеного значення з нормативним (регламентованим). При цьому шум і вібрація оцінюються за еквівалентним рівнем.

Ступінь шкідливості й небезпечності кожного фактора виробничого середовища та трудового процесу тільки III класу визначається за критеріями, установленими гігієнічною класифікацією праці № 4137-86. При наявності в повітрі робочої зони двох і більше шкідливих речовин різноспрямованої дії кожен з них ураховувати самостійним фактором, що підлягає кількісній оцінці.

За наявності в повітрі робочої зони двох і більше шкідливих речовин односпрямованої дії відношення фактичних концентрацій кожної з них до встановлених для них підсумовуються. Якщо сума відношень перевищує одиницю, то ступінь шкідливості даної групи речовин визначається, виходячи з величини цього перевищення з урахуванням класу небезпечності найтоксичнішої речовини групи, а вся група оцінюється як одна речовина.

Концентрація шкідливих речовин односпрямованої дії визначається за ГОСТ 12.1.005-88. Оцінка умов праці за наявності двох і більше шкідливих і небезпечних виробничих факторів здійснюється за найвищим класом і ступенем.

Оцінка технічного й організаційного рівня робочого місця. Оцінка технічного рівня робочого місця проводиться шляхом аналізу:

відповідності технологічного процесу, будівель і споруд – проектам, обладнання – нормативно-технічній документації, а також характеру й обсягу виконаних робіт, оптимальності технологічних режимів;

технологічної оснащеності робочого місця;

відповідності технологічного процесу, обладнання, оснащення інструментом і засобами контролю вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці;

впливу технологічного процесу, що відбувається на інших робочих місцях.

При оцінці організаційного рівня робочого місця аналізується:

раціональність планування, а також відповідність його стандартам безпеки, санітарним нормам та правилам;

забезпеченість працівників спецодягом і спецвзуттям, засобами індивідуального та колективного захисту та відповідність їх стандартам безпеки праці та встановленим нормам;

організація роботи захисних споруд, пристроїв, контрольних приладів.

Атестація робочих місць. Робоче місце за умовами праці оцінюється з урахуванням впливу на працівників усіх факторів виробничого середовища й трудового процесу, передбачених гігієнічною класифікацією праці (розділ I Карти), сукупних факторів технічного й організаційного рівня умов праці (розділ II Карти), ступеня ризику пошкодження здоров'я.

На основі комплексної оцінки робочі місця відносять до одного з видів умов праці:

з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці;

шкідливими й важкими умовами праці;

шкідливими умовами праці та заносяться до розділу III Карти.

За оцінку умов праці керівників та спеціалістів береться оцінка умов праці керованих ними працівників, якщо вони зайняті виконанням робіт в умовах, передбачених у списках №1 і 2 для їхніх підлеглих протягом повного робочого дня [6; 7].

Під повним робочим днем слід розуміти виконання робіт, передбачених списками, протягом не менше 80% робочого часу, що має підтверджуватись відповідними документами.

За результатами атестації визначаються невідкладні заходи на поліпшення умов і безпеки праці, для розроблення та впровадження яких не треба залучати сторонні організації і фахівців (розділ IV Карти).

З результатами атестації ознайомлюють працівників, зайнятих на робочих місцях, які атестуються. Карту підписують голова та члени комісії.

За результатами атестації складається перелік:

робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджене право на пільги й компенсації, передбачені законодавством;

робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок коштів підприємства згідно зі статтею 26 Закону України «Про підприємства» (887-12), і статтею 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення» (1788-12) [8];

робочих місць із несприятливими умовами праці, на яких необхідно здійснити першочергові заходи щодо їх поліпшення.

Перелік робочих місць, виробництв, робіт, професій і посад, працівникам яких підтверджене право на пільги і компенсації, зокрема на пільгове пенсійне забезпечення, передбачене законодавством, підписує голова комісії за погодженням із профспілковим комітетом. Він затверджується наказом по господарству. Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії і посади яких внесено до переліку.

Висновок та напрями подальших наукових досліджень. Отже, атестація робочих місць за умовами праці є основним засобом для отримання об'єктивної оцінки стану умов праці працівників, зайнятих на роботах з небезпечними і шкідливими умовами праці у галузі лісового господарства Агроекологічного комплексу України. Відсутність системності в проведенні атестації, про що свідчать непоодинокі приписи контролюючих органів про відсутність (терміни атестації прострочені) атестації деяких робочих місць, потребує подальшого удосконалення методики проведення атестації робочих місць за умови праці конкретно у галузі лісового господарства.

Список використаної літератури

1. Головихи, И. В. Техника безопасности и пожарная техника в лесоустройстве / И. В. Головихин, В. С. Бражник, Ю. А. Страхатов. – М. : Лесная промышленность, 1984. – 136 с.
2. Правила по охране труда в лесной, деревообрабатывающей промышленности и в лесном хозяйстве : Утв. Гослесхозом СССР 28.02.85. – М. : Лесная промышленность, 1989. – 270 с.
3. Правила безопасности при геологоразведочных работах : Утв. Министерством геологии СССР 27.03.90. – М. : Недра, 1991. – 217 с.

4. Катковський, А. В. Здійснення атестації робочих місць за умовами праці в Державної прикордонної службі України // Науковий вісник // Науково практичний альманах Державної прикордонної служби України № 4, 2005. – С.47–51

5. Кузьменко, В. М. Атестація робочих місць за умовами праці на підприємствах АПК / В. М. Кузьменко, Є. І. Марчишина // Науковий вісник таврійського агротехнологічного університету. Мелітополь: ТДАТУ, Вип. 3, Т. 1., 2013.– С. 208–215

6. Про затвердження Списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових вимогах // Постанова КМУ № 162 від 11.03.94 р. : Офіційний вісник України, № 21, 1994. – С. 17–19.

7. Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість робітників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та особливий характер праці // Постанова КМУ №1290 від 17.11.97 р. : Офіційний вісник України, № 48, 1997. – С. 22– 28.

8. Практичний коментар до нової редакції Закону України «Про охорону праці». – Харків : Форт, 2003. – 18 с.

Рецензент: кандидат сільськогосподарських наук, доцент Дідух М. І.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015

Катковский А. В., Полинкевич В. А. Методические рекомендации по проведению аттестации рабочих мест по условиям труда в области лесного хозяйства агропромышленного комплекса Украины

Авторы статьи акцентируют внимание на отсутствии системности в проведении аттестации рабочих мест. Они совершенствуют методические рекомендации для проведения аттестации рабочих мест по условиям труда в области лесного хозяйства.

Ключевые слова: условия труда, рабочее место, аттестация, лесное хозяйство, методические рекомендации, опасные факторы.

Katkovskiy A. V., Polinkevich V. A. Guidelines for conducting job evaluation of working conditions in the forestry sector of agriculture of Ukraine

Certification of working conditions at work is the main tool for the objective assessment of the working conditions of workers employed in jobs with dangerous conditions in the forestry sector agro-ecological complex of Ukraine.

In the paper the main dangers facing forest workers are given. Among the natural hazards which normally occur are the following: the action of natural

calamities, the presence of forest wildlife and activities of other people involved in the processes of forest cultivation and harvesting of raw wood.

Following the completion of scientific, legal literature and personal experience as evidence outlined in the literature guidelines and the requirements of regulations are not taken into account the natural production conditions Ukraine, the dangers arising from the additional intensive economic activity in the Ukrainian forests. The necessity of job evaluation forest workers concerns working conditions.

The authors emphasize the lack of consistency while evaluation of job conditions, as evidenced by numerous regulations controlling bodies of absence (date of certification expired, etc.) of certification of some jobs. They improve guidelines for evaluation of working conditions in the forestry sector.

Keywords: *working conditions, job, certification, forestry, guidance, dangerous factors.*